

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

Familj, föräldraskap och sexualitet

- en kritisk textanalys av SOU rapporten, 2001: 10,
Barn i homosexuella familjer

Författare: Terése Anving
Uppsats Soc 344, 41-60 p
Höstterminen 2004
Handledare: Margareta Norell

Abstract

Författare: Terése Anving

Titel: "Familj, föräldraskap och sexualitet – en kritisk textanalys av SOU rapporten *Barn i homosexuella familjer*"

Uppsats Soc 344, 41-60 p

Handledare: Margareta Norell

Sociologiska institutionen, höstterminen 2004

Den 1 februari 2003 trädde den lagändring som innebar att homosexuella par fick lov att prövas som adoptivföräldrar i kraft. Inför lagändringen tillsatte regeringen 1999 "Kommittén om barn i homosexuella familjer" som ledde utredningen vilken resulterade i SOU rapporten (2001: 10) *Barn i homosexuella familjer* som jag har valt att analysera. Uppsatsens syfte är att visa på att vad som menas med familj och föräldraskap är en konstruktion. Målet är därför att framhålla att det som antas vara neutrala fakta tvärtom är resultatet av åsikter, normer och värderingar. I anslutning till syftet har huvudfrågeställningen varit att titta på hur familj och föräldraskap konstrueras och (re)produceras i SOU-rapporten. För att besvara frågeställningen har följande underfrågor ställts: hur beskrivs homosexuella familjer och föräldrar i rapporten, hur konstrueras normalitet genom det avvikande samt hur kan man förstå rapporten som en del av kärnfamiljens upplösning?

Uppsatsen utgår dels från Foucaults teori om skillnad där begreppen *normalitet* och *avvikande* varit vägledande och dels från familjesociologisk teori om familjens *individualisering*. Där har jag främst utgått från Anthony Giddens, Ulrich Beck och Elisabeth Beck-Gernscheims tankar. För att analysera rapporten har en kritisk textanalytisk metod använts, detta betyder att intresset har varit att studera bakomliggande idéer och föreställningar om vad familj och föräldraskap är samt sexualitetens roll i rapporten. Den efterföljande analysen är indelad efter teman vilka alla relaterat till familj, föräldraskap och sexualitet.

Jag menar att rapporten är en del av en familjeideologisk brytningstid där såväl individualiseringen av familjen som kärnfamiljens ideal gör sig påmind. I rapporten är den heterosexuella familjen och det heterosexuella föräldraskapet överordnat det homosexuella som ses som avvikande. På grund av rådande ideal och normer blir den homosexuella familjen bara en sämre kopia av originalet, den "normala" familjen.

Nyckelord: familj, föräldraskap, homosexualitet, normalitet, individualisering, senmodernitet

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Introduktion	1
1.2 Bakgrund	2
1.3 Syfte och frågeställning	3
1.4 Disposition	3
1.5 Min egen positionering	4
1.6 Material och avgränsningar	5
1.7 Tidigare forskning	6
2. Teoretiskt ramverk	8
2.1 Konstruktionen av normalitet	8
2.2 Den senmoderna familjen	9
2.3 Att sammanföra de teoretiska perspektiven	11
3. Att analysera texter	12
3.1 Val av metod	12
3.2 Textanalytiskt förhållningssätt	13
3.3 Tillvägagångssätt	14
4. Analys av rapporten <i>Barn i homosexuella familjer</i>	15
4.1 Presentation av analysen	15
4.2 Teman	15
4.2.1 Normalitet och sexualitet	15
4.2.2 Föräldrars egenskaper och kärnfamiljens upplösning	18
4.2.3 Biologi och föräldraskap	20
4.2.4 ”Barnets bästa”, vad betyder det?	23
5. Diskussion och slutsatser	25
6. Litteraturförteckning	28

1. Inledning

1.1 Introduktion

I och för sig skulle jag vara oärlig om jag inte tog upp mina funderingar kring om Andreas kommer att få det jobbigt för att vi är homosexuella. På samma sätt som jag skulle vara orolig om han var adopterad, hade glasögon, var handikappad eller rödhårig. Men min oro handlar ju inte om oss tre som föräldrar, utan om omgivningens reaktioner. (Edqvist, 1996 s. 24)

Inte sällan hör vi talas om att vi lever i en tid där familjen inte längre har samma betydelse som förr, att vi lever i en tid där olika former av familjekonstellationer är möjliga och att vi lever i en tid där det inte är konstigt att vara homosexuell och ha barn. Är detta bara en senmodern¹ önsketanke, att allt är möjligt och att allt är tillåtet, eller stämmer det? Kanske skiljer sig också synen på olika familjekonstellationer beroende på om det finns barn med i bilden eller inte?

Debatten om huruvida homosexuella par skulle få lov att prövas som adoptivföräldrar eller inte var splittrad, många ställde sig negativa till lagändringen som infördes den 1 februari 2003. Citatet överst på sidan är inte unikt, i debatten inför lagändringen var argumentet om omgivningens negativa reaktioner frekvent förekommande, ”hur skulle barnen klara av två utanförskap, de var ju både adopterade och hade homosexuella föräldrar”? Argumenten mot att tillåta homosexuella att få prövas som adoptivföräldrar kopplades också ofta, direkt eller indirekt, till biologi. Genom att hänvisa till vad som menades vara ”barnets bästa” drevs argumentet om att barn, för att utvecklas på bästa sätt, det vill säga ”rätt” och ”normalt” till flickor respektive pojkar, borde få en trygg uppväxtmiljö tillsammans med en mamma och en pappa. Det argumenterades även för att barn har rätt till både ”manliga” och ”kvinnliga” förebilder, och om nu inte dessa var de biologiska föräldrarna så kunde man åtminstone försöka göra barnens tillvaro så biologisk som möjligt.

Utgångspunkten för uppsatsen är mitt intresse för synen på familj, hur man talar om och beskriver familjer och föräldraskap. Att jag använder familjebegreppet ska därför inte ses som att jag hänvisar till viss typ av familj utan tvärtom att innebörden ges av kontexten. Framförallt är jag intresserad av hur man konstruerar och (re)producerar den heterosexuella familjenormen och därmed kommer att beteckna andra familjekonstellationer som avvikande. Vad

¹ Det råder oenighet om huruvida vi kan sägas leva i ett modernt samhälle eller om det ska betecknas som post- eller senmodernt. Jag har valt att som Ganetz använda mig av beteckningen senmodern eftersom benämningen bättre fångar in senmoderniteten som en fas och fördjupning i moderniteten och inte något som kommer efter den (1997 s. 25).

gäller adoptionsdebatten kommer jag inte att gå in i diskussionen om huruvida adoption, framförallt internationell adoption, som fenomen är något positivt eller negativt eftersom detta inte ligger inom ramen för mitt arbete.

1.2 Bakgrund

Följande del syftar till att ge läsaren en kortare inblick i ämnet och den kontext jag ämnar studera vilket är viktigt för att skapa sammanhang och förståelse.

I Sverige avkriminaliserades homosexuella förbindelser mellan vuxna år 1944 och så sent som år 1979 avskaffade Socialstyrelsen i Sverige sjukdomsstämpeln på homosexualitet. År 1999 trädde partnerskapslagen i kraft och 1 februari, 2003 ändrades adoptionslagen (*Homosexuellas rättigheter*, 2004 s. 10). Synen på homosexualitet som något avvikande bör ses i förhållande till en historisk kontext vilket till exempel Foucault (1976) har visat på i *Sexualitetens historia*. Under uppsatsens gång kommer jag däremot inte att fokusera mig på den historiska kontexten och hur synen på homosexualitet har förändrats i det svenska samhället genom åren. Däremot anser jag att det är av vikt att beakta och hålla i minnet att synen på homosexualitet är en konstruktion som har uppstått och förändrats inom ramen för ett historiskt sammanhang. I uppsatsen är det emellertid den nutida svenska situationen som är i fokus eftersom jag utgår från att situationen idag inte skiljer sig allt för mycket från den 2001 då SOU rapporten 2001: 10 *Barn i homosexuella familjer* kom ut.

När man gjorde partnerskapsutredningen (SOU 1993: 98), vilken ledde till att homosexuella år 1999 fick lov att registrera partnerskap diskuterades också homosexuella och barn. Vid den tidpunkten ansåg man emellertid att "samhället" inte var redo för diskussionen och avfärdade den på följande vis:

Så länge det inte är vetenskapligt klarlagt att ett barns sociala och känslomässiga utveckling objektivt sett är lika garanterad i en familj med två mödrar eller två fäder med en inbördes sexuell relation som i en heterosexuell familj, saknas den grundläggande förutsättningen för att ett gemensamt föräldraskap skall kunna etableras i ett registrerat partnerskap, nämligen hänsynen till barnets bästa. (SOU 2001: 10, Del A s. 207)

År 1999 ansåg man däremot att "samhället" var redo och "Kommittén om barn i homosexuella familjer" tillsattes och ledde utredningen vilken resulterade i rapporten SOU 2001: 10, *Barn i homosexuella familjer*. Utredningens huvuduppgift var att undersöka förhållanden för barn som lever i homosexuella familjer, där utgångspunkten skulle vara "barnens bästa".

Kommitténs uppgift var också att ta ställning till de rättsliga skillnader som fanns mellan homo- och heterosexuella par i fråga om möjligheten att adoptera barn. Dessutom skulle man ta ställning till om en homosexuell partner skulle kunna utses till vårdnadshavare och därmed ha gemensam vårdnad om sin partners biologiska barn. Om kommittén därefter kom fram till att de rättsliga skillnaderna skulle tas bort (vilket man gjorde) skulle kommittén också se över om kvinnor som lever i ett homosexuellt förhållande skulle få möjlighet till assisterad befruktning (SOU 2001: 10, Del A s. 13 ff). Det sista förslaget avslogs dock. Utifrån utredningen *Barn i homosexuella familjer* och mitt intresse för familj och föräldraskap har jag valt att ta mig an nedanstående syfte och frågeställning.

1.3 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att visa på att vad som avses med familj och föräldraskap är en konstruktion. Dessutom, utredningar som görs i politiskt avseende, som de inför en lagändring, har ofta som ändamål att presentera objektiva fakta. Därför ligger det också i mitt syfte att studera hur det som man menar vara objektiva sanningar tvärtom är resultatet av åsikter, normer och värderingar som genom att framställas som objektiva kommer att hållas för sanna.

Utifrån syftet är min huvudfrågeställning: hur konstrueras och (re)produceras familj och föräldraskap i SOU-rapporten, *Barn i homosexuella familjer*? För att besvara min frågeställning ställer jag mig följande underfrågor:

- Hur beskrivs homosexuella familjer och föräldrar i rapporten och hur konstrueras normalitet genom det avvikande?
- Hur kan man förstå rapporten som en del av kärnfamiljens upplösning?

1.4 Disposition

Uppsatsen är indelad i fem huvudkapitel, *Inledning*, *Teoretiskt ramverk*, *Att analysera texter*, *Analys av rapporten "Barn i homosexuella familjer"* och slutligen *Diskussion och slutsatser*.

Dispositionen följs av ett avsnitt som kommer att behandla min egen position i förhållande till mitt material och ämne samt på vilket sätt jag ser på makt, sanning och kunskap. Att detta tas upp tidigt är väsentligt eftersom mina ståndpunkter påverkar hela arbetet. Därpå följer ett materialavsnitt där materialet och de avgränsningar som har gjorts diskuteras. Sedan kommer teoridelen inom vilken begreppen *skillnad*, *avvikande*, *normalitet*, och *individualisering* är vägledande. Teoribildningen om familjen är central för förståelsen av hur man, till skillnad från andra familjekonstellationer, konstruerat den moderna heterosexuella kärnfamilj-

jen som den ”normala”. Efter detta följer en presentation av min metod, den kritiska textanalysen, och hur jag har använt denna för att analysera rapporten. Texten följer således en slags trattmodell där jag från att ha diskuterat och teoretiska och metodologiska antaganden kommer in på analysen där dessa verktyg bildar en ram för det tematiskt indelade analyskapitlet. Avslutningsvis sammanfattas resultaten i ”Diskussion och slutsatser”, ett kapitel där intentionen även är att lyfta upp resultaten. Här diskuteras även hur min metod och mina teorier har fungerat i relation till det valda materialet, samt ges förslag till framtida forskning.

1.5 Min egen positionering

Att vara den som tolkar och analyserar ett material innebär ett stort mått av makt över vad som kommer att anses vara viktigt. I min syn på den makt och tolkningsföreträde har jag tagit stort intryck av Beverly Skeggs. I sin etnografiska studie av ett antal vita arbetarklasskvinnor i England, *Att bli respektabel* har hon en utförlig diskussion om forskarens och kunskapens roll i (re)produktionen av makt och legitimitet. I denna betonar hon att det är vissa kunskaper som normaliseras, auktoriseras och legitimeras (Skeggs, 1999 s. 35 f). Det är därför viktigt att hela tiden förhålla sig kritisk till sin position som tolkare av sitt material. Därför vill jag påminna läsaren om att min analys och mina antaganden är sprungna ur min förkunskap. Christina Lindkvist Scholten uttrycker problematiken på följande sätt: ”Att forska innebär att välja perspektiv och ur ett valt perspektiv granska världen. Det innebär att det finns utrymme för många olika tolkningar och förståelse av samma värld. Ytterst handlar det om genom vilka glasögon vi betraktar vårt samhälle.” (Lindkvist Scholten, 2003 s. 81).

Avgörande för hur man förhåller sig till det man studerar är ens vetenskapsteoretiska utgångspunkter, det vill säga synen på sanning och kunskap (ontologi och epistemologi). Eftersom jag anser att man aldrig kan ställa sig helt utanför den kontext man befinner sig inom är det inte heller möjligt att analysera ”verkligheten” opartiskt och därmed nå en ”sann” och ”objektiv” kunskap. Det man däremot kan göra, vilket är mitt mål, är att förhålla sig kritisk till sitt material och därmed försöka urskilja det som framställs som objektiva fakta (Winther Jørgensen och Phillips, 2000 s. 28 ff). Följaktligen är det inte min uppgift att utröna den ”sanna” verkligheten utan mitt syfte är att visa på hur det heterosexuella föräldraskapet normaliseras och neutraliseras i rapporten. Arbetet blir därför att förhålla sig kritisk till vad som hålles för sant och därmed framstår som objektivt och naturligt. Genom att dekonstruera ”sanningar” kan man åstadkomma förändring i såväl attityd som handling.

1.6 Material och avgränsningar

Varje val, såväl teoretiskt, som metodologiskt eller empiriskt får en konsekvens. Vilket material jag väljer att använda och hur jag använder det är ett resultat av såväl mina vetenskapsteoretiska antaganden som mina intressen. Därför är det på sin plats att jag redogör för mitt val och begränsningar av materialet, samt vilka konsekvenser de innebär.

För att studera nämnda frågeställning kommer jag att utgå från den utredning (SOU 2001: 10) som gjordes inför införandet av lagen om att homosexuella par som registrerat partnerskap får prövas som adoptivföräldrar. Att det är den statliga debatten som intresserar mig mest har sin grund i att jag menar att det är viktigt att studera material som syftar till att framställa en neutral fakta. Framförallt eftersom materialet är normerande då det ligger till grund för beslut om en möjlig lagändring. Följaktligen speglar materialet en samhällstendens och argumenten som framförs säger något om både samhället och rådande värderingar. Med anledning av detta är det också viktigt att se debatten som en del av ett större sammanhang och beakta att den inte är en isolerad företeelse. Den statliga debatten om huruvida homosexuella skulle ha rätt att prövas som adoptivföräldrar eller inte diskuterades i såväl dagspress och populärpress som av inblandade och intresserade.

Materialet jag har använt har varit tämligen stort, SOU rapporten består av två delar och är i sin helhet det samlade slutbetänkandet från den av regeringen politiskt tillsatta kommitté med sakkunniga och politiker från alla riksdagspartier, ”Kommittén om barn i homosexuella familjer”. Del A innehåller författningsförslag och kommentarer till dessa samt en forskningsöversikt och bakgrundsmaterial om situationen i ursprungsländerna, internationellt samarbete och tidigare överväganden. Del B innehåller bilagor så som hela de svenska studier som gjordes på uppdrag av kommittén samt skrivelser från berörda organisationer som adoptivorganisationer och organisationer för adopterade. Jag har valt att utgå från båda delarna av rapporten eftersom jag vill skapa mig en så bred bild som möjligt och på så sätt undvika fel-tolkningar. För att göra materialet mer hanterligt har jag valt att använda mig av en tvåstegsmodell vilket betyder att jag först gått igenom allt material (ca 1000 sidor) för att därefter välja ut vissa delar (ca 500 sidor) för en mer ingående analys. Jag har studerat de kapitel som behandlar tidigare forskning, bakgrundsmaterial och de svenska studier som har gjorts. Dessutom har jag tittat på skrivelser från berörda organisationer och författningskommentarer. Däremot har jag valt att inte studera den gällande rätten eller förslagen till nya lagtexter som lades fram närmre. Att dessa delar har valts bort grundar sig i att jag inte anser att mina juridiska kunskaper är tillräckliga samt att materialet i så fall hade blivit för stort för den här upp-

satsen. Citaten i texten är valda dels på grund av att de är tydliga och dels på grund av att de visar på en genomgående trend i rapporten.

Allt material som har använts har varit sekundärlitteratur. Jan Trost skriver i *Källkritik* (1997 s. 34) att en primärkälla i de flesta fall är trovärdigare än en sekundärkälla. Att använda sig av sekundärkällor kan därför vara vanskligt och det är således viktigt att förhålla sig kritisk till vad som skrivs, vilket är mitt syfte och den primära uppgiften i den kritiska analysen. På så vis hoppas jag att minimera riskerna med att enbart använda sekundära källor.

Vid analysen av mitt material har jag valt att använda en textanalytisk metod där jag främst har utgått från det ideologikritiska tillvägagångssättet så som det presenteras av Bergström och Boréus (2000 s. 148 ff) i *Textens mening och makt* samt inspirerats av Mats Alvesson (2000) kritiska förfaringssätt. Detta betyder att jag antar ett kritiskt förhållningssätt gentemot materialet där jag är intresserad av bakomliggande normer och värderingar samt hur man i texten konstruerar normalitet och avvikande.

I fråga om mitt teorimaterial är de teoretiska antaganden jag gör viktiga eftersom de ger en bakgrund och utgångspunkt inför analysen. Eftersom mitt syfte är att studera normalitet och avvikande i den senmoderna familjen och föräldraskapet har jag valt att utgå från Michel Foucaults diskussion om normalitet och avvikande. I min användning av Foucault har jag delvis utgått från sekundärlitteratur. Detta anser jag emellertid inte vara ett problem eftersom det är konstruktionen av skillnad jag vill åt vilken väl tillhandahålls av denna litteratur. Jag har också använt mig utav Ulrich Beck, Elisabeth Beck-Gernsheim och Anthony Giddens familjesociologiska teorier, vilka sätter fokus på kärnfamiljens upplösning och en individualisering av familjelivet. Främst har jag utgått från de tankar Giddens framhåller i *Intimitetens omvandling* (1995) och Beck och Beck-Gernsheims *The Normal Chaos Of Love* (1995). Teorin är både relevant och intressant eftersom mina val bidrar till en diskussion och analys om antaganden om den ”normala” familjen och kärnfamiljens upplösning.

1.7 Tidigare forskning

I det här avsnittet kommer jag att ta upp de studier som jag har kommit att ta del av och som ligger närmst mitt eget arbete. Syftet är alltså inte att ge en fullständig presentation av ämnesområdet utan snarare visa på studier som har gjorts om barn i homosexuella familjer och av sociologisk kritik av den moderna familjen.

När SOU rapporten *Barn i homosexuella familjer* skrevs var ett av problemen att det inte fanns någon tidigare svensk forskning om barn som växte upp i homosexuella familjer. Det

enda som hade givits ut i ämnet var Folkhälsoinstitutets *Tema: Homosexuella och barn* (1997). Detta var en rapport från den hearing som Folkhälsoinstitutet på uppdrag av regeringen anordnat där forskare och sakkunniga föreläst i ämnet. Att det inte fanns material att tillgå då man skrev SOU rapporten betydde att man fick använda sig av de undersökningar, de flesta amerikanska och skrivna inom ämnet psykologi, där man studerat barn i homosexuella familjer. I dessa hade man till exempel tittat på barnens sexuella orientering, barnens könsidentitet, könsroller, kamratrelationer och mentala hälsa (se till exempel Golombok, Spencer och Rutter 1983, Stecker 1985 och Golombok och Tasker 1996 i SOU 2001: 10). I rapporten hänvisade man även till studier som tittat på adopterade barns livssituation, språkutveckling samt fysiska och psykiska hälsa (se till exempel Landerholm 1995 och Söderbergh 1979 i SOU 2001:10).

I samband med utredningen gjorde man också ett par mindre svenska undersökningar som ingick i rapporten *Barn i homosexuella familjer*. Bland annat publicerades ett examensarbete av Katarina Malmström vid psykologinjens termin 10 vid Stockholms universitet. Syftet med studien var att titta på hur barn med homosexuella föräldrar ser på sig själva, sin familj och sina kamratrelationer. En annan av de studier som gjordes var ”Döttrar, söner och homosexuella föräldrar” av fil. Dr. och leg psykolog Karin Zetterqvist Nelson, Linköpings universitet, Tema barn. Syftet med studien var att ge förståelse för hur barn upplever att växa upp med en eller två homosexuella föräldrar. Karin Zetterqvist Nelson har också tillsammans med Margareta Hydén, docent i socialt arbete vid Stockholms universitet, varit projektledare för ett projekt som startade 2002 (med andra ord efter SOU 2001: 10 kom ut) och som syftat till att studera hur livsvillkoren för barn som fötts i homosexuella familjer ser ut (Nationella sekretariatet för genusforskning, <http://www.genus.gu.se/nyheter/2002/homofamilj.htm>).

Ett av problemen med studierna från SOU rapporten är att kategorierna de vilar på, som familj, föräldraskap och sexualitet, inte ifrågasätts eller kritiseras vilket betyder att föreställningen av dem (re)produceras. Att dekonstruera familjen är däremot inget nytt, med postmodernismens intåg har den moderna kärnfamiljen fått utstå kritik, blivit ifrågasatt och dekonstruerad. I uppsatsen har jag till stor del utgått från Giddens, Beck och Beck-Gernsheim vilka alla har studerat och kritiserat den moderna familjen. Av de svenska studier jag har tagit del av kan bland annat Christine Roman, docent i sociologi vid Örebro universitet och Margareta Bäck-Wiklund, professor i socialt arbete vid Göteborgs universitet nämnas. Roman har bland annat skrivit om könsrelationernas kontinuitet och förändring i arbetsliv och familjeliv. Av hennes verk har jag funnit *Familjen i det moderna. Sociologiska sanningar och feministisk kritik* (2004) intressant och användbar eftersom den väl presenterar en feministisk ansats på

familjesociologi. Margareta Bäck Wiklund forskar om barn och familj och jag har bland annat tagit del av *Det moderna föräldraskapet* (1997). Problemet är emellertid att de inte i tillräckligt hög grad har studerat homosexuella familjer utan endast tittat på kärnfamiljens upplösning och tagit heterosexualiteten för given.

Genom att fokusera på konstruktionen av kategorierna familj, föräldraskap och sexualitet i rapporten hoppas jag att min studie kan bidra till en ökad förståelse av hur dessa är sociala konstruktioner och hur SOU rapporten inte är en neutral studie utan tvärtom en del av sin tid där vissa föreställningar hålls sanna. Min analys är till sin natur kritisk och mitt syfte är att studera hur familj och föräldraskap konstrueras och (re)produceras.

Efter den här inledningen hoppas jag att läsaren är väl införstådd i vad uppsatsen syftar till och vari mitt intresse ligger. Nästkommande del kommer att behandla de teoretiska perspektiv som analysen kommer att ta sin utgångspunkt i.

2. Teoretiskt ramverk

2.1 Konstruktionen av normalitet

I detta avsnitt kommer begreppet *skillnad* att vara vägledande. I diskussionen kring begreppet utgår jag framförallt från Michel Foucaults teori om skillnad och hur om skillnad konstruerar normalitet och avvikande.

Foucault var filosof och idéhistoriker och tillsammans med Jaques Derrida är han en av poststrukturalismens mest inflytelserika tänkare. Likt Derrida var begreppet skillnad mycket centralt för Foucault, bland annat var han intresserad av olika sätt att tänka under olika epoker. Ett av hans fokus var de strukturer som formar ett samhälle under en specifik epok. Han menade att skillnader i tankesätt kommer till uttryck i olika samhällsinstitutioner och formar därmed olika diskurser och sätt att tänka. Enligt Foucault är därför inte historien eller utvecklingen en linjär process utan tvärtom en serie av skillnader och avbrott mellan olika epoker eller kulturer. Eftersom Foucault var särskilt intresserad av skillnader genom historien ägnade han stort intresse åt ”det andra”, det vill säga det som i olika kulturer och epoker har setts som det ”onormala”. I fråga om homo- och heterosexualitet menade han att homosexualitet som begrepp och kategori växte fram under 1870-talet. Detta betydde att homosexualitet till skillnad från heterosexualitet kom att ses som något avvikande och sjukligt (Johansson och Miegel, 1996 s. 136 f). För att kunna skapa och bibehålla en kunskap om det ”normala” och det ”rätta” krävs en motsats, eller snarare ett motsatsförhållande. För att vi ska kunna tala om he-

terosexualitet krävs det att vi definierar dess motsats, homosexualitet (Spargo, 1999 s. 21). Heterosexualiteten är således ingen självklarhet utan tvärtom en uppsättning identiteter, relationer och värderingar som har uppstått till följd av sociala, historiska och kulturella villkor (Rosenberg, 2002 s. 87).

Foucault riktade också uppmärksamheten mot förhållandet mellan kunskap och makt, där han menade att kunskap *är* makt, snarare än att den som behärskar kunskap *har* makt. Detta betyder att varje samhälle och tid har sin kunskapsregim som grundar sig i maktrelationer som i sin tur formar individen. Individen måste med andra ord ständigt förhålla sig till vad som anses vara sant och giltigt (Alvesson och Deetz, 2000 s. 54). Kunskap är följaktligen inte en avspegling av verkligheten utan sanningen är en diskursiv konstruktion och olika kunskapsregimer anger vad som är sant och falskt. Eftersom diskursen baseras på makten att definiera kommer kunskapen att vara omstridd och därmed också föränderlig (Winther Jørgensen och Philips, 2000 s. 19 f). För att ta ett exempel så är föreställningen om att barn behöver en mamma och en pappa, en ”kvinnlig” och en ”manlig” förebild djupt rotad och i många fall en vedertagen ”sanning” i vårt samhälle. Genom att anta ett essentialistiskt synsätt där egenskaper reduceras till en kropp och ett kön problematiseras varken ”kvinnlighet” eller ”manlighet”. Ur essentialismens synvinkel är genus därför en skamfläck eftersom genus existerar på grund av att biologin inte bestämmer det sociala. Maskulinitetsforskaren J.W Connell säger så här om genus och kropp ”genus är social praktik som hela tiden refererar till kroppar och det kroppar gör; det är inte social praktik reducerad till kroppen” (Connell, 1996 s. 96). Diskussionen rörande kön, förebilder och barn kommer att utvecklas i det kommande analyskapitlet. I nästkommande del presenteras teori om den moderna familjens individualisering och upp-lösning.

2.2 Den senmoderna familjen

I det här avsnittet vill jag börja med att definiera vad jag avser med *familj* eftersom familjebegreppet är centralt för såväl teorin som den kommande analysen. Därefter följer en presentation av familjesociologisk teori, där framförallt begreppet *individualisering* är det centrala.

En del feminister har vänt sig mot att använda familjebegreppet eftersom de anser att det har tenderat att isolera familjerelationer från andra relationer. Dessutom har användningen av det många gånger dolt det faktum att det finns många olika familjeformer. Detta betyder att familj har uppfattats som ett normativt begrepp med associationer till den heterosexuella västerländska kärnfamiljen bestående av mamma, pappa och barn. Jag kommer emellertid att

använda mig av familjebegreppet av de skäl som Christine Roman presenterar i *Familjen i det moderna*. Hon menar att många människor refererar till en viss del av livet som "familjelivet", vilket gör att de flesta kan relatera till begreppet. Att det är välanvänt betyder också att dess innebörd tillskrivs av sociala aktörer vilket innebär att det är intressant att se på familj som ett verb, som något man gör. Precis som man talar om att göra kön kan man tala om att göra familj, det vill säga en familj kan anta andra konstellationer än just mamma, pappa och barn, och på detta sätt måste inte familj tillskrivas en heteronormativ betydelse. Betydelsen tillskrivs på så sätt av kontexten (2004 s. 12).

Familjesociologin hade en höjdpunkt på 1950-talet i och med den amerikanske sociologen Talcott Parsons. Parsons strukturfunktionalistiska perspektiv² var länge dominerande inom den västeuropeiska och amerikanska sociologin och är än idag, trots att de flesta sociologer har avfärdat hans idéer, i allra högsta grad närvarande. Sociologer förhåller sig till honom och han lever genom sin tro på kärnfamiljen kvar hos såväl konservativa politiker som debattörer med flera. Enligt Parsons ingår familjen i ett samhällssystem där olika institutioner tillhandahåller olika behov och han menar att familjens roll är att reproducera kulturella värden och normer. I familjen socialiseras barnen in i samhällets grundläggande värdesystem vilket också bidrar till vissa beteenden och personligheter (Roman, 2004 s. 22 ff).

I följande stycke ska jag gå in på hur den familjesociologiska teorin har förändrats i synen på vad en familj är och hur den är uppbyggd. Under 1970-talet dödförklarades familjen och attackerades från såväl feministiskt som psykoanalytiskt håll (Bäck-Wiklund, 2003 s. 20 f). Framväxten av genusforskningen och det socialkonstruktivistiska perspektivet innebar att nya intressanta infallsvinklar tillfördes. Fortfarande är familjesociologer intresserade av familjens förändring men utifrån andra antaganden. Förändringen ses av många som en del av en större social omvandling så som välfärdstatens uppbyggnad, globaliseringen och kvinnors förvärvsarbete. Detta har i sin tur har betytt att begreppet *individualisering* har blivit centralt. Ulrich Beck menar att en viktig faktor för individualiseringen i väst är att välfärdstatens sociala rättigheter allt mer har kommit att knytas till individen istället för till gruppen. För honom handlar således individualisering om "en strukturell omvandling av sociala institutioner och individens relation till samhället" (Roman, 2004 s. 127). Omständigheterna tvingar individerna till valfrihet vilket betyder att det är en institutionaliserad individualisering, en tanke som också Parsons framhöll.

² Ur ett strukturfunktionalistiskt perspektiv kan samhället betraktas som ett system bestående av interagerande och hierarkiskt ordnade subsystem. Kärnfamiljen uppfattas därmed som ett delsystem i ett större socialt system." (Roman, 2004 s. 28)

Hur påverkar då individualiseringen familjerelationer? Elisabeth Beck-Gernsheim menar att människor i högre grad väljer sin familj på grundval av egna syften och värderingar, detta betyder att många olika familjeformer kommer att existera och att det därför är svårt att tala om kärnfamiljen som *familjen*. Istället understryker hon att den traditionella kärnfamiljen är i upplösning (1998 s. 59 f).. Den engelske sociologen Anthony Giddens ser en positiv utveckling och sätter tron till den ”plastiska sexualiteten” och den ”rena relationen”. Han menar att det har skett en upplösning i sambandet mellan sexualitet och reproduktion vilket har öppnat för en formbar och inte förutbestämd sexualitet, således är den ”rena relationen”, enligt Giddens, inte förankrad i sociala och ekonomiska förhållanden. Istället för att följa förutbestämda normer förhandlar och omförhandlar parterna fram relationens innehåll. Den rena relationen bygger således på tillit och kännetecknas av öppenhet och ömsesidighet och är därför jämlik. Pionjärer för den rena relationen menar Giddens att homosexuella par är (1995 s. 162 ff).

Hos Beck och Beck-Gernsheim är den senmoderna familjen något mer konfliktfylld än hos Giddens och menar att vi bara är i början av ”frigörelsen”. De beskriver framtiden i termer av att en anarki bryter lös. I anarkin kommer kärleken att vara ledande och i jakten på frihet och tillfredsställelse kommer det ökande antalet skilsmässor och nya äktenskap att tala sitt tydliga språk (1995 s. 170). Äktenskapet blir således en produkt av de individer som formar det och människors handlingar ges större betydelse än i Parsons strukturfunktionalistiska perspektiv. De menar att människor inte längre är bundna vid klass, religion eller andra auktoriteter och att individualiseringen är en samhällelig process och ett nutida fenomen.

Efter den här genomgången kommer jag i nästkommande stycke att presentera användningen av begrepp som skillnad och individualisering.

2.3 Att sammanföra de teoretiska perspektiven

Syftet med uppsatsen är att visa på hur man i offentliga rapporter, vilka många gånger antas vara objektiva, konstruerar och definierar normalitet och avvikande. I mitt fall har jag valt att utgå från tre begrepp, *familj*, *föräldraskap* och *sexualitet*. Genom att använda och utgå från Foucaults definition av skillnad vill jag visa på hur det normala är konstruerat och föränderligt. Kärnfamiljens upplösning och en individualisering i synen på familj är en trend i det västerländska samhället, det går inte längre att enbart tala om den ”normala” familjen. Att nya familjebildningar är mer accepterade idag än tidigare är påtagligt och en anledning till att rapporten *Barn i homosexuella familjer* kunde komma till. Såväl Giddens som Beck och Beck-Gernsheim kan dock kritiserars för att utgå från ett strikt västerländskt perspektiv. Jag menar

dessutom att teorin kan kritiseras för att den lämnar allt för stort utrymme till förändring. Vad gäller den här kritiken kommer etnicitetsperspektivet att utelämnas då uppsatsens fokus är konstruktionen av familj och föräldraskap i rapporten. Däremot kommer den övriga kritiken att behandlas och diskuteras i såväl analysen som det avslutande kapitlet.

Kan man då verkligen tala om att den moderna kärnfamiljen är i upplösning? Det är framförallt här jag vill komma in och förena de två teoretiska perspektiven. För även om man inom den sociologiska teorin har lämnat och förkastat Parsons rolluppdelade familjeteori så vill jag analysera huruvida normen om den heterosexuella kärnfamiljen fortfarande är stark i rapporten. Frågan är om den ”rena relationen” som Giddens talar om verkligen kan antas existera även när det kommer barn med i bilden eller om konstruktionen av vad som är och bör vara normalt då kommer att slå igenom? Genom att förena begreppen familj, föräldraskap och sexualitet med normalitet i analysen av SOU rapporten *Barn i homosexuella familjer* vill jag analysera huruvida det heterosexuella biologiska föräldraskapet och familjen fortfarande är dominerande och normerande. Innan jag går in på analysen kommer jag emellertid att presentera valet av metod.

3. Att analysera texter

3.1 Val av metod

I följande avsnitt gör jag en presentation av min analysmetod. Till att börja med är det viktigt att påpeka att även metodologin är en teori, det är en teori om metoder som kommer att påverka svaren på de frågor som har ställts, så som hur, vem och vad man ska studera samt vilken kunskap man väljer att använda sig utav. Därav är det också av vikt att ta reda på i vems intresse kunskapen har producerats och vems intresse det är den företräder (Skeggs, 1999 s. 33 f).

För att analysera texter finns det ett antal olika metoder att använda sig av beroende på om man vill ha en kvalitativ eller kvantitativ inriktning och beroende på vad i texten det är man vill komma åt. För att besvara mitt syfte har jag valt att använda mig av en kritisk text-analytisk metod där jag främst intresserar mig för bakomliggande idéer och föreställningar om vad familj och föräldraskap är samt sexualitetens roll i rapporten.

3.2. Textanalytiskt förhållningssätt

Textanalysen som metodredskap består av ett flertal olika inriktningar, bland dessa har jag valt att fokusera mig på att studera normerande idéer och ideologier som uttrycks i materialet, så som till exempel föreställningen om att barn mår bäst av att ha en biologisk pappa och mamma. Vad gäller min metod har jag inspirerats av Bergström och Boréus (2000) presentation av den ideologikritiska textanalysen.

I fråga om ideologier betonar Bergström och Boréus att man bör vara medveten om skillnaden mellan politisk ideologi och annan ideologi. Den politiska ideologin finns nedskrivnen emedan till exempel den heterosexuella familjeideologin inte finns nedtecknad utan snarare existerar som ett dolt normsystem som tar sig uttryck i till exempel familjepolitiken och i dagstidningar. Idéerna kommer således att ses som naturliga och därmed hållas för sanna (2000 s. 153). Därav följer analysen en kritisk forskningstradition där mönster av innebörder och sociala praktiker studeras. Ett kritiskt förhållningssätt betyder också att det är av vikt att se till mångtydigheten i materialet samt hur motstridiga argument framträder (Alvesson och Deetz, 2000 s. 12 f).

Det ideologikritiska angreppssätet ligger nära diskursanalysen som metod eftersom man, liksom inom diskursanalysen, stannar vid en del termer och fokuserar på spänningar i texten. Men till skillnad från diskursanalysen betonas i den ideologikritiska analysen vikten av att skilja mellan text och kontext då våra föreställningar återspeglar yttre materiella förhållanden. Genom att sätta in texten i ett socialt sammanhang görs det osynliga synligt. Inom diskursanalysen utgår man tvärtom från att det inte går att förutsätta idéer utan ett språk och att det är språket som organiserar den sociala verkligheten (Bergström och Boréus 2000 s. 165). En diskursanalys av rapporten hade därför inneburit att språket hade fått ta större plats än vad som nu är fallet.

Inom den textanalytiska traditionen finns en diskussion om vilken roll författaren till ett verk spelar. Hillevi Ganetz menar att texter är ett uttryck för en individualitet och beroende av en viss kultur och ett visst samhälle men att texter måste ses som autonoma eftersom texten inte är detsamma som världen ”utanför” och författaren inte detsamma som textens ”jag”. Samtidigt är en text en del av en diskurs som alltid är yttrad av någon för någon annan om något, man kan alltså inte helt och hållet skilja texten, författaren och kontexten åt (Ganetz, 1997: 16 f). Hur man talar om och beskriver något kan bidra till att dölja och bevara maktförhållanden i samhället, så som heterosexualiteten som norm (Bergström och Boréus 2000 s. 156). Att vara medveten om detta är särskilt centralt vid analyserandet av en offentlig rapport

vilka ofta syftar till att hävda den ”rätta” tolkningen. Således kan texten inte ses enbart som ett verk av en samling neutrala utredare utan det är också en produkt av ett samhälle och en politik med ett syfte där vissa normerande värderingar råder.

3.3 Tillvägagångssätt

För att analysera materialet har jag utgått från de tre steg för en ideologikritisk analys som tas upp av Bergström och Boréus. Det första steget är att själva texten analyseras, en textanalys. I det andra steget begripliggörs den latent delen genom att man ställer sig frågan vilken verklighet texten handlar om. Avslutningsvis beskrivs kontexten och på så sätt kan ideologins funktion förstås. En ideologi får i själva verket ingen innebörd om den inte relateras till samhälleliga grupperingar och institutioner (2000 s. 165 f). I analysen har jag för att skapa ett sammanhang inte delat upp de olika analysstegen utan istället vävt in beskrivningen av kontexten i texten.

Eftersom jag har arbetat med en offentlig rapport är min uppgift således att se bakom texten och analysera i vilken kontext de har uppstått samt analysera hur argumenten framförs och vilka motsättningar som finns. Eftersom kunskap är makt, bör man söka efter att finna andra, inte alltid direkt uttalade tolkningsmöjligheter. Dessutom är det av yttersta vikt att, så som tidigare påpekats, arbeta kritiskt mot de budskap vilka framställs som sanna och naturliga. Istället bör man försöka se till de underliggande värderingarna och vems intressen kunskapen företräder. Min ambition är att visa på hur motstridiga åsikter träder fram och på så sätt vill jag åskådliggöra att rapporten på många sätt är inkonsekvent vilket i sin tur är ett tecken på att ”sanningar” är konstruktioner.

Utifrån den presenterade kombinationen av metodologiska och teoretiska insikter har jag skapat mig vad Alvesson och Deetz kallar en tolkningsrepertoar (2000 s. 204). Den markerar gränsen för vad som kan åstadkommas av materialet, som i sin tur bygger på den egna förmåga att tolka, vilket är vad nästkommande del, analysen, kommer att ge prov på.

4. Analys av rapporten *Barn i homosexuella familjer*

4.1 Presentation av analysen

Inledningsvis vill jag presentera hur analysen har utformats. Jag vill än en gång peka på vikten av att se till motsägelser och hur olika diskurser tangerar och går in i varandra. De existerar med andra ord inte fristående från varandra utan tvärtom i relation till varandra.

Med hjälp av mina teoretiska och metodologiska redskap har jag delat upp analysen efter teman som jag menar är väl framträdande i rapporten. De olika temana är i tur och ordning; *Normalitet och sexualitet*, *Föräldrars egenskaper och kärnfamiljens upplösning*, *Biologi och föräldraskap*, och avslutningsvis ”*Barnets bästa*”, *vad betyder det?* Gemensamt för de olika temana är att de på ett eller annat sätt knyter an till normerande föreställningar om familj, föräldraskap och homosexualitet. Genom att till exempel fråga sig vad en familj är, vem som får räknas som förälder, vilka föräldraegenskaper som ses som viktiga, hur relationen mellan kön och föräldraskap och mellan föräldraskap och biologi ser ut hoppas jag att kunna visa på hur rapporten konstruerar det ”normala”.

4.2 Teman

4.2.1 Normalitet och sexualitet

Relationen mellan normalitet och sexualitet är central för synen på föräldraskap i utredningen. Hur man ser på relationen skiljer sig delvis åt men det primära är att man förhåller sig till det. I följande avsnitt kommer jag att diskutera hur man i utredningen kopplar samman normalitet och sexualitet i rapporten.

Innan utredningen om barn i homosexuella familjer fanns det inte mycket svensk forskning att tillgå, de studier som fanns sedan tidigare var framförallt amerikanska. Av de amerikanska utredningar som har gjorts har flera syftat till att undersöka och möjligen bevisa att barn som växer upp i homosexuella familjer mår lika bra som barn som växer upp i heterosexuella familjer. Detta betyder att man förhåller sig till det som antas vara det ”normala”. De flesta studier har också gjorts inom ämnet psykologi vilket har betydelse för såväl frågeställning som resultat (SOU 2001: 10 Del A s. 213). Genom att som Foucault (1976) i *Sexualitetens historia* intressera sig för förhållandet mellan binära oppositioner som till exempel homo- och heterosexuell, framträder relationen mellan sexualitet och normalitet tydligare. Under

1800-talet expanderade bland annat litteraturen inom psykologi och rättsvetenskap vilket kom att innebära att vad som var ”rätt” respektive ”fel” bestämdes. Genom vetenskapen kunde följaktligen den sociala kontrollen garanteras och lagfästas, homosexualitet kom därmed att betecknas som något sjukligt. Den här föreställningen antas ofta vara övergiven i dagens Sverige men nedanstående resonemang är ett exempel på att den på sätt och vis fortfarande lever kvar.

I samband med att SOU-rapporten 2001: 10 gjordes (som jag tagit upp i avsnittet 1.7) även ett antal svenska undersökningar. En av dem behandlar barnens syn på sig själva och sina nära relationer och är gjord som ett examensarbete på psykologlinjen vid Stockholms universitet, citatet ur uppsatsen speglar den attityd som genomsyrar utredningen. I uppsatsen skriver författaren att barn i vad man kallar latensåldern (sträcker sig ungefär mellan 6-12 års ålder) börjar kunna se sig själv som objekt och könet blir allt viktigare. Författaren skriver därefter så här om kön, identitet och utveckling:

Att umgås med det egna könet ger barnet möjlighet att utveckla sin egen könsidentitet och bättre förstå vad det innebär att vara just flicka eller pojke. Den ökade förståelsen för det egna könet ger i sin tur barnet en bra grund att stå på inför den kommande adolescensen, då den egna sexualiteten vaknar. (SOU 2001:10 Del B s. 64)

Det antas följaktligen att det finns en viss förståelse vad det innebär att vara pojke eller flicka och att om individen har förstått detta så är den bättre rustad inför framtiden. Att utgå från en förståelse av kön som denna betyder att man inte alls har problematiserat vare sig kropp eller egenskaper. Det betyder också att man ser en utveckling som är den ”rätta”. Frågor som, vad det betyder att vara flicka respektive pojke eller varför man ska lära sig att förstå det bortser man helt ifrån. Detta betyder att en viss sexualitet föredras, den heterosexuella. Genom att tala om könsutveckling på det här viset fördjupar man heterosexualiteten som norm och synen på vad det innebär att tillhöra ett visst kön.

I flertalet av de amerikanska utredningarna är begreppen, *könsidentitet*, *könsrolls beteende* och *sexuell läggning* ständigt återkommande. Syftet med studierna har varit att studera huruvida barn som växer upp i homosexuella familjer ”blir” homosexuella i större utsträckning eller inte, att titta på om barnen visar osäkerhet i utvecklingen av sin könsidentitet och huruvida de har ett ”normalt” könsrolls beteende eller inte. Av resonemanget är det påtagligt hur man utgår från att det finns en normal sexualitet och ett normalt könsrolls beteende och att barn mår bäst av att växa upp i en sådan omgivning som antas frammana ett sådant beteende. Foucault (1976) fokuserar på social kontroll och makt och menar att genom att beteckna något

som sjukligt kan makten fortsätta existera inom de givna ramarna. Situationen för homosexuella i Sverige har förändrats och förbättrats men den dominerande diskursen i fråga om sexualitet innebär fortfarande att det ”normala” är att vara heterosexuell och att det är ”bäst” för barn att växa upp i heterosexuella familjer.

Vad gäller resultaten i de amerikanska undersökningarna har man i de flesta av dem kommit fram till att det inte råder någon skillnad beroende på var barnen växer upp. Jag menar däremot att detta inte är det mest intressanta utan det är istället konstruktionen av en ”normal” sexualitet och könsidentitet som är det. Så här uttrycker sig kommittén om barns förhållanden i homosexuella familjer:

Barns könsrolls beteenden och könsidentitet utvecklas alltså i samspelet mellan alla de olika sociala och kulturella sammanhang som barnen deltar i. Det är en rad olika faktorer som måste samverka för att barn ska få en *gynnsam* (min kursivering) könsutveckling (SOU 2001:10, Del A s. 293)

Utvecklingen beskrivs här som något som kan vara gynnsamt, det vill säga, att barnen ”blir” heterosexuella. Genom att förlita sig på ovan nämnda undersökningar och undvika att problematisera betydelsen av begreppen könsidentitet, könsrolls beteende och sexuell läggning bidrar man till att förstärka en heteronormativ ordning i vilken kön binds till specifika egenskaper. I relation till ovanstående diskuterar man i rapporten också begreppet genus för att visa på sociala, kulturella och historiska faktorer inverkan:

Det handlar om att förstå den sociala och kulturella sammanhangets betydelse för hur femininitet respektive maskulinitet tolkas och förstås. (SOU 2001: 10, Del A s. 292)

Stycket efter bortser man däremot helt från resonemanget när man menar att det finns en *gynnsam* könsutveckling. Detta betyder att man antar ett både motsägelsefullt och normativt förhållningssätt. Att tala om en gynnsam könsutveckling implicerar att det finns en ogynnsam utveckling och genom att skapa skillnad skapar man som Foucault (1976) menar också normalitet och avvikande. Heterosexualiteten är med andra ord en komponent rapporten förhåller sig till och en viktig del i en senmodern kärnfamiljdiskurs som rapporten måste ses i relation till. I nästkommande avsnitt diskuteras föräldrars egenskaper och hur dessa många gånger anses vara knutna till kroppen. Avsnittet kommer också att behandla den moderna kärnfamiljens upplösning.

4.2.2 Föräldrars egenskaper och kärnfamiljens upplösning

Den moderna kärnfamiljen är i upplösning heter det (se till exempel Giddens 1992, Beck och Beck-Gernsheim 1995). Familjen måste inte längre bestå av mamma, pappa och barn för att ”räknas” som familj. Men stämmer detta verkligen? I det här avsnittet är mitt syfte att visa på hur det i rapporten fortfarande läggs stor vikt vid ”kvinnliga” och ”manliga” förebilder och hur familjediskursen, när barn kommer med i bilden, fortfarande starkt förhåller sig till det heterosexuella kärnfamiljsidealet.

Då lagen ändrades (1 februari, 2003) och homosexuella fick lov att prövas som adoptivföräldrar skrevs det till att vid hemutredningen inför en adoption skulle det säkerställas att barn som adopterades av homosexuella par och av ensamstående skulle ha tillgång till *manliga* och *kvinnliga* förebilder (SOU 2001: 10). Tillägget mötte motreaktioner men var i huvudsak välkomnat. När kommittén lade fram sitt förslag sades det så här:

Kommittén har alltså inte funnit något som skulle kunna tyda på att adopterade barn inte skulle utvecklas väl i psykologiskt och socialt hänseende hos homosexuella föräldrar. Men forskningen har visat att det kan finnas anledning att uppställa vissa villkor vid prövningen av ett homosexuellt pars lämplighet som adoptivföräldrar. [...] när det gäller prövning av homosexuella pars lämplighet som adoptivföräldrar bör det därför krävas öppenhet om parets homosexuella läggning.[...] Parets möjligheter att erbjuda barnet såväl kvinnliga som manliga förebilder bör även, såsom för ensamstående par, prövas. (SOU 2001: 10 Del A s. 324 f)

Genom att utgå från att det är viktigt att barn har ”kvinnliga” och ”manliga” förebilder antas också att vissa egenskaper är avhängiga kön, men relationen problematiseras däremot inte. Det vill säga normen om vad föräldraskap är och vad barn mår bäst av är uppbyggt kring det heterosexuella paret. Att relationen mellan kropp och egenskaper är central illustreras av nedanstående citat. Det kommer från en skrivelse från Adoptionscentrums (AC)³ Gunilla Andersson och är en del av SOU 2001: 10.

Det synligaste genetiska arvet den adopterade har är kroppen. I kroppen – som är en pojke eller flickas – finns etnicitet, personlighetsdrag, talanger och begåvningspotential som medfödda komponenter. [...] Till detta kommer att förse barnet med klara och tydliga förebilder för sexuell identitet, dvs. kvinnlighet och manlighet, för där kan adoptivföräldrarna vara identifikationsobjekt oavsett det icke delade genetiska arvet. (SOU 2001:10 Del B s. 394)

³ Den största av de svenska auktoriserade svenska adoptivorganisationerna.

I citatet kopplas kropp, kön och egenskaper samman, ett essentialistiskt synsätt. Två antaganden görs, för det första antas det att kroppen är bärare av personliga egenskaper och möjligheter, ”medfödda komponenter”. För det andra antar man att det finns två kön vilka är bärare av särskilda egenskaper och att sexuell identitet är det samma som ”kvinnlighet” och ”manlighet”. Med avseende på barns könsutveckling sägs det samtidigt så här i rapporten:

Tidigare forskning har betonat föräldrarnas roll i detta sammanhang. Detta har dock reviderats i senare studier – med både psykodynamiska förtecken och en mer sociologiskt inriktad forskning – vilka visar att barns könsidentitet snarare formas i ett mångfacetterat samspel med kamratgrupper på dagis, i skola med media och med andra vuxna. (SOU 2001: 10 Del A s. 292).

Det betyder det i rapporten dels påpekas hur viktigt det är för barn att ha ”kvinnliga” och ”manliga” förebilder och samtidigt sägs det att mamman och pappan inte har en så betydande roll för barns könsutveckling. I förslaget om att homosexuella föräldrar skulle få rätt att prövas som adoptivföräldrar har man följaktligen ett dubbeltydigt synsätt. I rapporten tillgodoses de negativas osäkerhet genom att det hänvisas till att föräldrarna inte har så stor betydelse som man tidigare har trott men också att det är viktigt att barn har såväl ”kvinnliga” som ”manliga” förebilder. Hur man än ser på argumenten förhåller de sig till en heterosexuell familjenorm och antaganden om vad som är ”normalt”. För det första, barn kan utvecklas ”normalt” även om föräldrarna är homosexuella. För det andra, genom att se till att barn har både ”manliga” och ”kvinnliga” förebilder främjas en ”normal” utveckling. Jag vill därför argumentera för att det heterosexuella föräldraskapet är normen, det ”normala”, och att det inte ifrågasätts eller problematiseras i tillräckligt hög grad.

Enligt SCB lever 25 % av alla barn i Sverige med en ensamstående mamma eller pappa⁴ (*Barn och deras familjer 2003*, SCB s. 13). Detta betyder att dessa barn inte har ständig tillgång till ”kvinnliga” och ”manliga” förebilder. Giddens (1995), Beck och Beck-Gernsheim (1995) har alla intresserat sig för individualiseringen av familjen. Giddens menar att vi är på väg mot ett samhälle där den ”rena relationen” råder och där sambandet mellan sexualitet och reproduktion är upplöst (1995 s. 163 f). Beck och Beck-Gernsheim menar å sin sida att religion, klass och andra auktoriteter inte längre har samma betydande roll som tidigare och att individualiseringen av relationer således kan ses som ett nutida fenomen (1995 s. 182). Med anledning av dessa tankar menar jag att man framförallt kan göra två anmärkningar. Till att börja med, kärnfamiljsnormen är i praktiken inte lika stark idag som tidigare, allt fler männi-

⁴ Varav 20 % lever med en ensamstående mamma och 5% med en ensamstående pappa (*Barn och deras familjer 2003*, SCB s. 13).

skor skiljer sig, fler barn lever med bara en förälder och allt fler slag av familjekonstellationer existerar.⁵ Den andra poängen är att relationen mellan sexualitet och reproduktion däremot inte spelat ut sin roll. Siffrorna ovan säger oss en del om hur pass accepterat det är att bryta kärnfamiljsnormen, som att till exempel lämna en relation, men fortfarande är kärnfamiljen den vanligaste familjeformen. Dessutom säger siffrorna inget om hur normen från statligt håll ser ut. Relationen mellan kön och egenskaper är väldigt stark i rapporten och det framhålls att barn behöver ”manliga” och ”kvinnliga” förebilder, vilket i praktiken betyder att det homosexuella föräldrparet inte är tillräckligt. Den moderna kärnfamiljen är inte längre den enda möjliga familjeformen men den är fortfarande normerande och den ”normala” familjen som andra familjekonstellationer måste förhålla sig till.

På så sätt kan man både hålla med och inte hålla med Giddens, Beck och Beck-Gernsheim. Jag vill argumentera för att vi må vara på väg mot en viss individualisering av familjen men det betyder inte att de normer som omgärdar familjen är förbytta, utan tvärtom att de fortfarande existerar. Detta innebär i sin tur att det homosexuella föräldrskapet fortfarande anses vara avvikande, vilket författarna mer eller mindre bortser från i sina teorier om familjens upplösning. Efter den här diskussionen där konstruktionen av familj och föräldraskap har diskuterats behandlar nästa avsnitt relationen mellan biologi och heteronormativitet.

4.2.3 Biologi och föräldraskap

I följande avsnitt kom jag att fokusera på relationen mellan biologi och föräldraskap. Jag ställer mig frågan; hur ser relationen mellan biologi och heteronormativitet ut?

Ett vanligt förekommande argument i rapporten är att barn som är adopterade har ett utanförskap eftersom de många gånger kommer från ett annat land. I diskussionen om homosexuellas rätt att prövas som adoptivföräldrar menade många att detta skulle betyda att barnen fick utstå två utanförskap, dels skulle de, vad gäller utlandsadoptioner, komma från ett annat land och dels skulle de ha homosexuella föräldrar (SOU 2001: 10). Jag menar att idén om att det är bäst för barn att vara med sina biologiska föräldrar är mycket stark och därför anser jag också att argument om utanförskap och adoption inte går att diskutera utan att också diskutera relationen mellan biologi och föräldraskap.

Före år 1917 fanns det i Sverige ingen möjlighet att adoptera någon annans barn. Den första adoptionslagen som antogs innebar att det fanns ett rättsligt förhållande mellan adop-

⁵ Antalet separationer mellan föräldrar eller andra vuxna är 3,27 per 100 barn år 2003 vilket är en minskning från 1999 då antalet separationer var 3,54 per 100 barn. Det är framförallt de höga separationsfrekvenserna bland sambor med gemensamma barn som har minskat (*Barn och deras familjer 2003*, SCB s. 83).

tanten och adoptivbarnet, skillnaden var att även de rättsliga banden till barnets biologiska familj fanns kvar, barnet hade till exempel arvsrätt, så kallad *svag adoption*. År 1958 infördes *stark adoption* i Sverige, vilket innebar att alla familjerättsliga rättigheter och skyldigheter till barnets biologiska släkt klipptes av. Däremot fanns fortfarande möjligheten att få adoptionen hävd kvar, först år 1970 upphävdes den (SOU 2001: 10 Del A s. 94 f). Detta betyder att från det att adoptionslagen infördes har den i allt högre grad kommit att efterlikna det biologiska föräldraskapet. Huruvida detta är något positivt eller inte är inget jag kommer att gå in på men utvecklingen kan antas vara central för hur relationen mellan biologi och föräldraskap ser ut. Redan innan lagändringen, att homosexuella par fick rätt att prövas som adoptivföräldrar, var det tillåtet för ensamstående att adoptera, i NIA: s handbok stod det följande att läsa (före lagändringen år 2003):

Utöver de överväganden som görs inför alla medgivanden måste man då det gäller ensamstående även ställa krav på att sökanden har ett väl fungerande socialt kontaktnät, där barnet kommer att ingå och känna sig hemma. [...] För barnets identitetsutveckling är det även viktigt att det får möjlighet till naturligt umgänge med personer av båda könen. (SOU 2001: 10 Del A s. 118)

Vid genomgång av socialnämnders och domstolars tillämpning framkommer det också att det ofta väger positivt ”att ha – eller tidigare haft – nära förhållanden med någon av motsatt kön” (SOU 2001: 10 Del A s. 119). De här exemplen visar på att trots att det är tillåtet för ensamstående att adoptera barn är synen på en familj bestående av mamma, pappa och barn central i det avseende att man förhåller sig till den typen av familjekonstellation. Det faktum att ensamstående har rätt att adoptera barn är en aspekt som tyder på kärnfamiljens upplösning och en individualisering av familjelivet. Samtidigt är normalitetsnormen stark och idén om att tillhandahålla så biologiska förhållanden som möjligt är central, till exempel talar man i citatet ovan om ett *naturligt umgänge med personer av båda könen*. Citatet nedan kommer från Chartrine Pålsson (kd), ledamot i kommittén ”Barn i homosexuella familjer” och är taget ur den reservation till utredningens förslag som hon gjorde. Yttrandet är därför ganska ”tillspetsat” men ändå talande för en underliggande attityd

Varje barn har en biologisk mamma och en biologisk pappa. Att dessa är av olika kön är en förutsättning för att ett nytt liv ska skapas. På grund av olika omständigheter kan en eller båda föräldrarna försvinna ur barnens liv. Det måste då enligt min mening vara varje samhälles skyldighet att så långt det står i dess makt att medverka till att barnet ändå får en uppväxt situation som liknar den grundläggande så mycket som möjligt (SOU 2001: 10 Del A s. 422).

Ytterligare ett citat kommer från Familjeföreningen för Internationell Adoptions (FFIA) utbildningsansvarige Maud Zakariasson:

Adoptivbarn behöver så långt det är möjligt placeras i **vanliga** (hennes fetstil, min anmärkning) familjer för att underlätta för dem att känna tillhörighet. Att kunna smälta in och bli accepterad i samhället är svårare för både den adopterade och den homosexuelle idag. Även om man kan hoppas på en bättre framtid för såväl homosexuella som färgade måste vi acceptera nuet. (SOU 2001: 10 Del B s. 390).

I föregående avsnitt diskuterades kärnfamiljens upplösning och jag argumenterade då för att kärnfamiljen, även om den inte längre är lika stark i praktiken fortfarande lever genom normer och värderingar. Citaten på föregående sida ger uttryck för just tron på kärnfamiljen som norm. De båda menar att barn genom att ha det så biologiskt som möjligt mår bättre och kan lättare känna tillhörighet. Med avseende på heterosexualiteten som norm skriver Tiina Rosenberg, ”Hur kommer det sig att forskningen så länge behandlat heterosexualiteten som ett icke-ifrågasatt paradig? Svaret kan vara så enkelt att heterosexualiteten tas för given därför att den genom att representera ett statistiskt genomsnitt är ”vanlig”. Men detta besvarar inte frågan varför vanliga fenomen skulle undgå problematisering och analys?” (2002 s. 87)

I en artikel i *Current Sociology* tar Sasha Roseneil och Shelley Budgeon (2004) grepp om ”den nya tidens familj”. De inriktar sig bland annat på vikten av signifikanta andra, det vill säga personer som har den betydelse som tidigare endast ansetts kunna tillhandahållas av familjemedlemmar. Även de tar utgångspunkt i Giddens, Becks och Beck-Gernscheims arbeten och trots att de menar att dessa tre lägger för stor vikt vid förändring så tycker de sig ändå se en normalisering av den homosexuella relationen. De skriver: ”there is a tendency towards the decentring of heterorelations, both socially and at the level of the individual” (*Current Sociology* Vol 52 nr 2 s. 140). Resultatet de ser är bland annat att omsorg och stöd inte längre är bundet till biologi och för att förstå hur omsorg tar sig uttryck kan man inte bara studera den biologiska familjen utan måste söka sig utanför dessa ramar och se till andra relationer och signifikanta andra.

De signifikanta andra får i SOU rapporten betydelse först när det kommer till homosexuella par eller ensamstående som vill adoptera, där vikten av ”manliga” och ”kvinnliga” förebilder betonas vilket inte gäller för heterosexuella par. Detta betyder att det är en viss typ av signifikanta andra som avses, det är andra som ska svara för tillkortakommanden hos den eller de som adopterar i de fall där den eller de är avvikande, det vill säga inte ett heterosexuellt par. Några av de områden som belyses i en adoptionsutredning, oberoende av sexuell lägg-

ning, är relationen till släkt och vänner, hälsotillstånd, livsåskådning, tidigare och nuvarande levnadsförhållanden, uppväxt, utbildning och arbete (Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor, NIA, <http://www.nia.se/frameset.htm>). Dessa områden gäller med andra ord alla som adopterar men relationen till det andra könet tillkommer då homosexuella eller ensamstående vill adoptera. I grund och botten betyder att den ”normala” familjen fortfarande står som förebild för relationer och förutsättningen för en bra uppväxt. Med avseende på den ”normala” familjen kommer nästa avsnitt att ta upp hur man i rapporten diskuterar kring utgångspunkten för den, ”barnets bästa”.

4.2.4 ”Barnets bästa”, vad betyder det?

Kommitténs bedömningar skall – med utgångspunkt i *barnets bästa* (min kursivering) – göras på basis av vad som har utretts om förhållandena i fråga om barn i homosexuella familjer och vad som är känt om adoptivbarns särskilda behov. (SOU 2001: 10 Del A s. 13)

Utredningen om *Barn i homosexuella familjer* utgår från principen om ”barnets bästa”. Enligt barnkonventionens artikel tre betyder detta att: ”Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.” (Barnombudsmannen, BO, <http://www.bo.se/adfinitiy.aspx?pageid=44#3>) Artikel tre är en av barnkonventionens tre huvudprinciper och begreppet ”barnets bästa” har analyserats mer än något annat begrepp i konventionen. Utifrån förklaringen ovan om vad som menas med ”barnets bästa” kan man ställa sig frågor som, vad menas egentligen med barnets bästa, hur används argument om ”barnets bästa” i rapporten och är det ”barnets bästa” eller ”den vuxnes bästa” som faktiskt beaktas?

Tidigare i uppsatsen har vi sett att den konflikt som i första hand framträder är den mellan den ”normala” familjen och föräldraskapet som bäst för barnet, eller om familjen och föräldrskapet också kan se annorlunda ut och ändå tillhandahålla en god uppväxtmiljö. Utifrån den förklaring av ”barnets bästa” som barnkonventionen ger kan argument om ”barnets bästa” drivas av många och på väldigt olika grunder. Såväl från utredningens, som från motståndares sida menar man följaktligen att det är ”barnets bästa” man tar hänsyn till. I fråga om huruvida homosexuella skulle få rätt att provas som adoptivföräldrar eller inte så NIA före lagändringen så här:

Att få adoptera barn är varken en jämlikhetsfråga eller en rättighetsfråga för vuxna. En adoption skall enbart utgå från det utsatta barnets behov och möjligheter att få en så harmonisk uppväxt som möjligt. (SOU 2001: 10 Del A s. 122).

Här vill jag hålla fast vid uttrycket ”harmonisk uppväxt”. Med den här formuleringen tycks NIA mena att barn som växer upp i homosexuella familjer inte skulle få en harmonisk uppväxt. Med ”barnets bästa” tycks man i rapporten också mena att det handlar om att skapa så få konflikter som möjligt för barnet.

Connell har i *Maskuliniteter* intresserat sig för hur hierarkier och relationer mellan olika maskuliniteter ser ut och tar sig uttryck⁶. Hans teori om hegemoni och underordning, där homosexuella män har en underordnad plats i förhållande till de ”riktiga” männen, är intressant att använda också vad gäller föräldraskap (1996 s. 100 ff). Det homosexuella föräldraskapet är i rapporten underordnat det heterosexuella vilket innebär att det ständigt måste förhålla sig till det heterosexuella och att det aldrig kan uppnå det ideal som det utgör. Detta betyder att vad som anses vara ”barnets bästa” kommer att relateras till det hegemoniska heterosexuella föräldraparet och eftersom normen föreskriver en mamma och en pappa kan det inte bli mer än en sämre kopia av det hegemoniska idealet. Med avseende på konflikter och beträffande hierarkier skriver Adoptionscentrums Gunilla Andersson så här i sin skrivelse:

Sexuell identitet är en viktig del av den totala identiteten och eftersom adopterade som vi ovan konstaterat har ett ”dubbeljobb” på många andra plan när det gäller att nå fram till en positiv identitet, så är det viktigt att inte försvåra det arbetet. [...] Och även om man idag inte vet vad som bestämmer en persons sexuella läggning, så är majoriteten av mänskligheten heterosexuell och det är därför troligt att det adopterade barnet kommer att utveckla en heterosexuell identitet. Visst kan man hitta förebilder utanför familjen men det är ändå i familjen som de viktigaste förutsättningarna för en *god* (min kursivering) utveckling ska finnas. (SOU 2001: 10 Del B s. 394)

Andersson antar här ett normativt synsätt där förutsättningen för en ”god” utveckling och positiv identitet har med föräldrarnas sexualitet att göra, det heterosexuella föräldraskapet är överordnat det homosexuella. Det var utifrån den ”normala” uppväxten som kommittén hade att argumentera då de föreslog att homosexuella skulle ha rätt att prövas som adoptivföräldrar. Genom att visa på att barn som växte upp i homosexuella familjer inte mådde sämre, inte ut-

⁶ Connell definierar fyra olika maskulinitetstyper; den hegemoniska, den delaktiga, den underordnade och den marginaliserade maskuliniteten. I mitt resonemang tar jag däremot bara upp relationen mellan hegemoni och underordning (1996 s. 100 ff).

vecklades sämre eller kände sig mer utanför argumenterade man från sin sida för ”barnets bästa”. I sitt förslag till en lagändring skriver man så här:

Ur ett sociologiskt perspektiv är det inte egenskapen eller beteendet i sig som är misskrediterande utan det är omgivningens normer och värderingar som avgör hur en egenskap uppfattas och värderas. [...] Ett annorlundaskap är inte statistiskt utan varierar således beroende på det sammanhang individen befinner sig i. (SOU 2001:10, Del A s. 323)

I detta citat tar utredningen grepp om att vad som är ”normalt” är en historiskt föränderlig konstruktion och att barnets bästa är avhängigt föräldrarnas omsorger och kärlek, inte deras sexualitet. De olika åsikterna om vad som är barnets bästa tyder på att vad som anses vara ”barnets bästa” är en historiskt föränderlig konstruktion och hur det definieras är beroende av såväl kontexten och rådande familjeideologi som vem som talar. Att definitionen är beroende av vem som talar innebär också att det främst är den vuxnes röst som hörs. Diskussionen om vad som är ”barnets bästa” och hur betydelsen kan kopplas till vem som talar är däremot inget som tas upp i rapporten. Istället blir argument om ”barnets bästa” argument som förs från båda sidor och vad det sen betyder beror på vem som definierar det.

5. Diskussion och slutsatser

Jag har nu närmat mig slutet av uppsatsen och det är dags att sammanfatta resultaten och föra en diskussion kring dem. Jag vill också passa på att resonera kring hur min teori och metod har hjälpt mig, vad som har fattats samt fundera över hur arbetet skulle kunna fortsättas.

Syftet med uppsatsen har varit att visa på hur vad som menas med familj och föräldraskap är en konstruktion. Genom att använda mig av en kritisk textanalys har jag studerat rapporten *Barn i homosexuella familjer*. Utifrån mina frågeställningar har jag kommit fram till att texten beskriver en verklighet där den heterosexuella familjen är normerande och där det heterosexuella föräldraskapet är överordnat det homosexuella. Textanalysen som metod har passat mitt syfte väl då den har givit utrymme för såväl kritisk granskning som studerande av bakomliggande normer och ideologiska föreställningar. Däremot menar jag att en större fokusering på språket, som vid en diskursanalys, hade varit givande men samtidigt hade detta gjort uppsatsen än mer teoretisk och abstrakt vilket inte var vad jag önskade.

För att definiera över- och underordning har normalitet och avvikande varit två centrala begrepp. I teoretiserandet av dessa har Foucaults teori om skillnad varit till stor hjälp eftersom jag menar att det är omöjligt att diskutera föräldraskap utan att också diskutera de båda be-

greppen. Den homosexuella familjen och det homosexuella föräldraskapet konstrueras fortfarande som avvikande i förhållande till det heterosexuella och det finns en rädsla för att barn ska utvecklas ”fel” eller må sämre av att leva med homosexuella föräldrar. Genom att sätta den homosexuella familjen i förhållande till den normerande och ”vanliga” heterosexuella familjen har underordningen legitimerats. Normalitetsdiskursen som omgärdar familj och föräldraskap är alltjämt mycket stark och oavsett om kärnfamiljen är under upplösning eller inte är den ”normala” familjen förebilden. Den homosexuella familjen blir på så sätt bara en sämre kopia av originalet, den ”normala” familjen. Samtidigt som kärnfamiljens normen är stark visar statistik att denna är i upplösning, allt fler människor separerar och bildar nya familjer. Giddens, Beck och Beck-Gernsheim visar på en individualisering av familjen och att sexualitet, religion och klass inte längre har samma betydelse som tidigare. Rosneil och Budgeon visar i sin tur på vikten av signifikanta andra och på vikten av relationer som inte är bundna till biologi men har samma funktion som dessa. Med utgångspunkt i resonemang om individualisering och nya familjekonstellationer menar jag därför att rapporten bör ses som en del av en familjeideologisk brytningstid.

Ett av rapportens problem är att man inte, i tillräckligt hög grad, problematiserat familjebegreppet och vilka som tillhör familjen. Samtidigt som man öppnar upp vad som anses utgöra en familj genom att föreslå att homosexuella ska få prövas som adoptivföräldrar möter man samma argumentation med att familjebegreppet ändå knyts till den moderna kärnfamiljen. Den ”nya” typen av familj blir därför, som jag ovan beskrev, endast en sämre kopia av originalet. Rapportens utformning bör därför ses i ett större sammanhang och som en produkt av sitt samhälle, för frågan är om förslaget att låta homosexuella få prövas som adoptivföräldrar hade kunnat gå igenom utan att utredningen hade hänvisat till att de ”nästan” är som alla andra? Ytterligare ett tecken på att utredningen kom till i en brytningstid är det faktum att man i rapporten betonade att barn som adopteras av homosexuella familjer måste ha tillgång till såväl ”manliga” som ”kvinnliga” förebilder. Det vill säga, oavsett att utredningen ställde sig positiv till nya familjekonstellationer lämnade man relationen mellan kön och egenskaper därhän. Att så skedde säger en del om samhällets behov av två kön och den tvåkönade heterosexuella normens styrka och genomslagskraft. Genom att anta att män har vissa ”manliga” och kvinnor vissa ”kvinnliga” egenskaper, utan att problematisera och diskutera hur eller vilka, lever fortfarande föreställningen om att barn mår bäst av att föräldraskapet är så biologiskt som möjligt kvar och tas för given.

I min ambition att visa på kärnfamiljens upplösning har individualiseringsteoretikerna, Giddens, Beck och Beck-Gernsheim, varit till stor hjälp. Jag vill dock, såsom Rosneil och

Budgeon, argumentera för att de lägger allt för stor vikt vid möjligheter till förändring. Detta blir särskilt tydligt i rapporten när andra familjekonstellationer, som jag tidigare har diskuterat, inte blir något annat än en sämre kopia av originalet. Trots att de följaktligen belyser en viktig trend bortser de i allt för hög grad från strukturernas begränsande ramar. Därmed inte sagt att strukturerna inte kan förändras, men att de är mer trögföränderliga än vad som antas av Giddens, Beck och Beck-Gernsheim. Jag menar också att ”den rena” relationen och individens fria val att själv välja sin familj och familjekonstellation med stor sannolikhet är mindre komplicerad innan barn kommer in i bilden. När så sker slår normerande värderingar om barns behov av mamma och pappa, ”kvinnliga” och ”manliga” förebilder igenom.

Uppsatsen har följt en kritisk tradition och ett familjesociologiskt problematiserande av familjen. Genom att studera konstruktionen av familj och föräldraskap i rapporten har jag kunnat visa på hur den kan placeras in i en familjeideologisk brytningstid men också på hur kärnfamiljens normer och värderingar fortfarande är oväntat beständiga. För att fortsätta mitt arbete skulle jag vilja ta mig an familjen i det ”verkliga” livet för att närmre studera kärnfamiljens upplösning och vilken betydelse signifikanta andra har i människors liv. Detta är möjligen något som nästa uppsats kan komma att befatta sig med.

I rapporten *Barn i homosexuella familjer* är ett av de största problemen att begreppen som används, så om familj, föräldraskap och sexualitet, inte problematiseras eller ifrågasätts i tillräckligt hög grad. Inom mycket av den tidigare forskning jag har tagit del av har problemet varit detsamma, i många fall tas heterosexualiteten för given och familjebegreppet beaktas utifrån ett kärnfamiljperspektiv. Genom att undvika att problematisera begrepp menar jag att vägen för att legitimera en över- och underordningen röjs. För att bryta hierarkier är det därför viktigt att ställa frågor till sitt material utifrån de exkluderade variablerna eller de exkluderade problematiseringarna eftersom den verklighet som framställs annars kommer att hållas för sann och tas för given varav den inte heller kan förändras.

6. Litteraturförteckning

Alvesson, Mats och Deetz, Stanley, 2000. *Kritisk samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.

Barn i homosexuella familjer, Del A och Del B. SOU 2001:10. Slutbetänkandet av Kommittén om barn i homosexuella familjer. 2001. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.

Barn och deras familjer 2003. Om familjesammansättning, separation mellan föräldrar, boende, inkomster, barnomsorg och föräldrars sysselsättning. 2004. Statistiska centralbyrån. Demografiska rapporter: 2004: 3. Örebro: SCB-Tryck.

Beck, Ulrich och Beck-Gernsheim, Elisabeth, 1995. *The Normal Chaos of Love*. Cambridge: Polity Press.

Beck-Gernsheim, Elisabeth, 1998. "On the way to a Post-Familial Family. From a community of Need to Elective Affinities" I *Theory, Culture and Society*, vol 15, nr 3-4.

Bergström Göran och Boréus, Kristina, 2000. *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Bäck-Wiklund, Margareta, 2003. "Familj och modernitet" s.17-39 i Bäck-Wiklund, Margareta och Johansson, Thomas (red) *Nätverksfamiljen*. Stockholm: Bokförlaget Natur och kultur.

Bäck-Wiklund, Margareta och Bergsten, Birgitta, 1997. *Det moderna föräldraskapet : en studie av familj och kön i förändring*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Connell, R.W, 1996. *Maskuliniteter*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos.

Edqvist, Maria, 1996. "Den magiska dagen" s. 15-26 i Eman, Greger (red). *Älskade barn: homo- och bisexuella föräldrar berättar*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Foucault, Michel, 1976. *Sexualitetens historia. Band 1. Viljan att veta*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos.

Ganetz, Hillevi, 1997. *Hennes röster. Rocktexter av Turid Lundqvist, Eva Dahlgren och Kajsa Grytt*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Giddens, Anthony, 1995. *Intimitetens omvandling*. Lund: Nya Doxa.

Homosexuellas rättigheter. 2004. Folkhälsoinstitutet. Sandviken: Sandvikens tryckerier.

Johansson, Thomas och Miegel, Fredrik, 1996. *Kultursociologi*. Lund: Studentlitteratur.

Lindkvist Scholten, Christina, 2003. "Genusgeografier - regional utveckling och feministisk kulturgeografi", s. 61-88 i Mulinari, Diana och Sandell, Kerstin (red) *Mer än bara kvinnor och män. Feministiska perspektiv på genus*. Lund: Studentlitteratur.

Roman, Christine, 2004. *Familjen i det moderna. Sociologiska sanningar och feministisk kritik*. Malmö: Liber.

Rosenberg, Tiina, 2002. *Queerfeministisk agenda*. Stockholm: Bokförlaget Atlas.

Rosneil, Sasha och Budgeon, Shelley, 2004. "Cultures of intimacy and Care Beyond 'the Family': Personal Life and Social Change in the Early 21st Century" i *Current Sociology*, Mars 2004, Vol 52(2) s. 135-159. London: Sage Publications.

Scholten, Christina, 2003. *Kvinnors försörjningsrum – hegemonins förvaltare och murbräckor*. Lund: KFS AB.

Spargo, Tamsin, 1999. *Foucault and Queer Theory*. Cambridge: Icon Books.

Tema: homosexuella och barn. Rapport från en hearing. 1997. Folkhälsoinstitutet 1997: 23. Stockholm: Garnisonstryckeriet.

Trost, Jan, 1997. *Källkritik*. Stockholm: Liber.

Winther Jørgensen, Marianne och Phillips, Louise, 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Internetsidor

Barnombudsmannen (BO), <http://www.bo.se/adfinity.aspx?pageid=44#3>

Sökdatum: 2004-12-15

Nationella sekretariatet för genusforskning,

<http://www.genus.gu.se/nyheter/2002/homofamilj.htm> Sökdatum: 2004-12-21

Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA), <http://www.nia.se/frameset.htm>

Sökdatum:2004-12-14